

מדינת ישראל
משרד החינוך
המוזכרות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת הלשון העברית

עיר תחת קניון

מיומנויות של מיזוג טקסטים מסוגות ומהיצגים שונים
לכיתות י-י"א

מפמ"ר: תומר בוזמן

כתבו (לפי סדר האל"ף-בי"ת):

הלה אתקין, ענבל גורן, ד"ר עליזה עמיר, מרים רבינוביץ

יעוץ דידקטי: ד"ר עליזה עמיר והלה אתקין

קניון מלחה ירושלים

תוכן

3.....	רציונל
4.....	מטרת היחידה
4.....	הציר האורייני (הבנה והבעה)
4.....	הציר הלשוני
4.....	עקרונות של למידה משמעותית
4.....	הערכה
5.....	חלק א מיזוג מידע
5.....	פעילות 1 - צפייה בסרטון
5.....	פעילות 2 - הערכה ראשונית של מיזוג מיטבי – מה נחשב לטקסט מיטבי של מיזוג?
7.....	פעילות 3 - האמצעים הלשוניים החיוניים לכתיבה של מיזוג בין טקסטים
10.....	חלק ב – עיר תחת קניון
10.....	פעילות 4 מתנסים במטלה המשלבת מיזוג מידע
17.....	הצעה להערכת התוצר הסופי
19.....	ביבליוגרפיה

עיר תחת קניון – מיזוג מידע ממספר מקורות

רציונל

במאה ה-21 הלומד נדרש להתמודד עם כמויות גדולות של מידע הנמצא במקורות מידע מגוונים, בערוצים שונים ובייצוגים שונים. זמינות המידע וכמותו מחייבות שימוש מושכל במידע כדי להשיג את מטרתיו של הפרט. אחד הכישורים הנדרשים להתמודדות עם המידע הוא **מיזוג מידע**.

תלמידים נדרשים להציג את ידיעותיהם הן במהלך הלימוד השוטף של המקצועות השונים הן במיזמים מיוחדים. במרוצת הלימוד השוטף – בשיעורי בית ובמבחנים – אפשר להסתמך בדרך כלל על מקור אחד, למשל על קטע מספר הלימוד של המקצוע הנדון. אולם במשימות רחבות כמו מבחן מקיף, הכנת הרצאה או כתיבת עבודה – רצוי שהמידע יישאב ממקורות אחדים.

המיזוג הוא אסטרטגיית החשיבה המורכבת ביותר¹. הוא נמצא על מנעד המתחיל באיתור המשמעות המרכזיות ומסתיים בהכללתן ובהבניה מחודשת של טקסט עצמאי. עוד הוא מאפשר ללומד להתמודד עם כמויות גדולות של מידע כדי להגיע לתובנות חדשות. ההיכרות עם אסטרטגיה של מיזוג בקריאה כרוכה בהוראה לקורא לעצור ולחשוב על מה שהוא קורא. כל פיסת מידע מעצימה את ההבנה שלו ומאפשרת לו להבנות את המשמעות בצורה טובה יותר.

תלמידים נדרשים למזג בין שני טקסטים כבר בכיתה ח. בכיתה י הם נדרשים למזג בין מספר טקסטים, ולעתים אף בין ייצוגים שונים של מידע. יחידה זו נועדה להעמיק את מיומנות המיזוג על היבטיה השונים. היא כוללת שני חלקים: חלק א – הקניה ברמה מתקדמת של מיומנות המיזוג; חלק ב – יישום מיומנות המיזוג בתחום הגאוגרפיה² - התבוננות מעמיקה בתופעה חברתית הנוגעת לחייהם של התלמידים. נוסף על אלה, היחידה מאפשרת למידת עמיתים ולמידת חקר.

ביחידה זו הוספנו צלמיות (אייקונים) לנוחיותכם.

חומרים לתלקיט:

דיון במליאת הכיתה:

הערות למורה:

עבודה בקבוצות:

עבודה בזוגות:

עבודה אישית:

¹ המסגרת המושגית, פיזי"ה 2009 עמ' 9-10, 20.

² אנו מודים לדקלה ירדן ולאורית זיו על הצעת הנושא ועל ההפניה למקורות מידע.

מטרת היחידה

מיזוג מידע ממקורות מידע שונים ומגוונים

הציר האורייני (הבנה והבעה)

- עמידה על חשיבותו של המיזוג
- הקניית אסטרטגיות למיזוג של טקסטים
- הבחנה בין סוגים שונים של מיזוג המאפיינים את השיח הלימודי
- חשיפה לידע לשוני חיוני לכתובה של מיזוג
- התנסות בדרכי הערכה של מיזוג טקסטים

הציר הלשוני

- פועלי הבעה
- דרכי מסירת הדיבור

עקרונות של למידה משמעותית

- למידה שיתופית
- הבניה עצמית של הידע (תפיסה קונסטרוקטיביסטית)
- שילוב של ערכים, של מעורבות ושל רלוונטיות בתהליך הלמידה

הערכה

- מיזוג בין טקסט רציף לטקסטים בלתי רציפים

חלק א מיזוג מידע³

פעילות 1 - צפייה בסרטון

א. [סרטון סיכום השנה](#): עלפי איזה עיקרון נבנה הסיכום שראיתם?

 למורה: אין צורך להקריין את כל הסרטון, אלא לבחון את הציקרון של הסיכום בלבד. הכולנה כאן היא להציג סיכום שיש בו מילוא והכללה בין פרטים תוך הצבת של האירועים בנה אחר זה. כדאי להדגיש כי ביחידה זו נציג ציקרון שנה של מילוא.

ב. לשם מה יש צורך במיזוג מידע?

ג. באילו הקשרים בתוך בית הספר ומחוצה לו אתם נדרשים למזג מידע?

פעילות 2 - הערכה ראשונית של מיזוג מיטבי – מה נחשב לטקסט מיטבי של מיזוג?

לפני שנכנסים לעובי הקורה, המשימה שלפניכם נועדה לבחון איזו מבין שתי הדוגמאות טובה יותר מבחינת איכות המיזוג⁴.

א. התבוננו בשתי דוגמאות⁵ של כתיבת סיכום הממזג מקורות מידע, והשיבו על השאלות שאחריהן.

 למורה: בשפה זה אין צורך לראות את הטקסט המקורי העומדים בסיס המילוא, מאחר שהמטרה היא לזהות על פי תכחינים משותפים המופיעים בשפה איזה טקסט צונה על הדרישות מסיכום מילוא.

דוגמה א

המאמרים מציגים את המטרות של התצודות. במאמר המרכזי טוען הכותב שהתצודות הראשונות נוצרו ליצור דיאלוג בין בית הספר לחברה, שבאמצעותו נפוצה בשורת העברית, חולקה תודעת הזהות היהודית. במאמר השני נמצא שחלק מן התצודות כיום מציגות תמונת מצב חברתית ורעשית במטרה להרחיב את הדיאלוג בין התלמיד להוריו.

³ חלק א מבוסס על יחידה שפותחה על ידי די"ר עליזה עמיר והלה אתקין לבקשת המזכירות הפדגוגית עבור מדריכים מתחומי דעת שונים.

⁴ ההפניה מובאת כאן לנוחיותכם. **המטלה:** כתוב סיכום על פי שני המאמרים על המטרות של תעודות בית הספר. [שאלון א חורף תשע"ג](#) (שאלה 5)

⁵ את שתי הדוגמאות כתבו תלמידים. הן נלקחו מבחינת הבגרות והוקלדו ככתבן וכלשונן.

המטרות של תצורות בית הספר היו שונות בתקופות שונות. שני כותבים עסקו בנושא זה (לוי, וקסטן שפירא). גם לוי (תשנ"ח) וגם קסטן שפירא (2012) מציינים שהתצורות שימשו כדי לפרט את הישגיו של התלמיד בבית הספר. מלבד המטרה כל אחד מהם מציינים מטרות שונות של התצורות. לוי במאמרו "תצורה ומסר" (תשנ"ח) מצייין כי התצורות הראשונות בתקופת היישוב נוצרו בראש וראשונה ליצור דיאלוג בין מתי הספר לציבור, לשתף את הציבור בקיומו של בית הספר העברי. עוד מוסיף לוי, שהתצורה בעברית נוצרה גם לשתף יהודים בחו"ל שהיו מצוניינים בנצעה בארץ-ישראל. מטרות נוספות המופיעות במאמר מתייחסות לתפקידן של התצורות כמצבירות מסר תרבותי- ערכי ומסר חינוכי. לצומת לוי קסטן-שפירא טוענת שמטרתן של התצורות היא להציג תמונת מצב חברתית ורעשית של התלמיד, כמו כן הן יכולות להיות הזדמנות לדיאלוג משמעותי בין הילד להוריו.

שאלות

1. כדי לדעת באיזה טקסט המיזוג היה מיטבי, מלאו את הטבלה שלפניכם.

תבחינים	דוגמה א	דוגמה ב
שם המאמר, כותב המאמר, שנת פרסום		
מטרות של התעודה המשותפת לשני הטקסטים		
מטרות של התעודות הייחודיות לכל אחד מן הטקסטים		
ייחוס הדברים למקורות המידע		

עוצרים ומתבוננים

- א. איזו דוגמה היטיבה למזג בין שני הטקסטים וענתה על דרישות המטלה?
- ב. בעקבות הפעילויות שבהן התנסיתם עד כה, כתבו שתי תובנות.

פעילות 3 - האמצעים הלשוניים החיוניים לכתיבה של מיזוג בין טקסטים

- למורה: פעילות זו מתמקדת בנושאים הלשוניים שלהלן:
  - היכרות עם מבנים לשוניים המאפיינים השוואה לדמיון ולשוני (כאן כשט... כק אט, כפי ש... כמו... לצומת זאת, כנכד ה, להקדיף מ... אינו דומה ל... ואילו, בניגוד לכך, מצד אחד...)
  - שימוש בפועלי הבעה מתאימים (כאן טוען, סוקר, משווה, מדגים, מתאר)

שימוש בדרכי מסירה שונות

- דיבור ישיר
- דיבור עקיף
- הסגרים

כל אחד מהנושאים שלפני יילמד בדרכי שהמורה בוחר. אפשר באמצעות למידה עצמית של התלמידים או באמצעות הקניה ישירה. מכל מקום, הפעילות שלפניכם מבוססת על שליטה בנושאים שצוינו לעיל.

משימה

לפניכם סיכום המשלב שלושה מקורות מידע בנושא התנהגותו של הנהג הישראלי. הסיכום נכתב על ידי תלמידה, והוא מובא כאן כלשונו. קראו את הטקסט והשיבו על השאלות שאחריו.

דיבור נהג ישראלי ניצב בפני סכנה ברורה ומיידית, בעת נהיגה בכבישי הארץ. במאמרו "דמיון הותר כחוק", מציג אוריאל לין (1996) על הארט האנושי בדמות של נהגי המשאיות ככארת הראשוני לסכנה זו. לדבריו נהגי המשאיות מציעים עבירות רבות תוך זלזול בוטה בערך חיי אדם ובסודות החוקים התעבורתיים, כגון עבירות כסטייה פתאומית מנתיבים, אי הישמעות לתמרורים ואי שמירת מרחק בטוחות. בדעה דומה מחליק יצקוב גלנטי (1995) אשר במאמרו "בורחים מן המסוק", מפנה אצבע מאשימה אל עבר האופנוצנים שלטענתו מתפרצים בכבישים ונוהגים במהירויות מופרזות. גלנטי מבסס את טענתו על ההבאת דוגמה מוחשית. במאמרו מתואר מקרה בו עבריין תנועה נקרא לצדור עקב נהיגה מופרזת אך ללא הוציא. הכותב מצייין כי העבריין פרץ מחוסר אוארת תוך כדי פציעת אחד השוטרים.

אך למרות האמור לעיל אין האשמה היחידה על ציבור הנהגים. לין (1996) סבור כי הקטל בכבישים הוא פועל יוצא של אוגלת היד מצד רשויות השיפוט החקיקה והביצוע. הכותב מצייין: "הרשויות הנ"ל אינן פועלות באופן מספק למימור התופעה", על כן הוא קורא לביאור המחדלים ולהצמדת האחראים הישירים לדיון. גלנטי (1995) אף הוא מטיף אחריות על אוגלת היד של המשטרה. הכותב מאזכר עלו שיטות התחמקות והטעויה, המשמים את עברייו התנועה. בין היתר נעשה שימוש בפועל המלכלך את לוחית הזיהוי, ובלכח המחזירה הקלק אור למלמלת המהירות ושורפת את סרט הצילום. גלנטי מוסיף ואומר כי השיטה הנפוצה ביותר

⁶ מומלץ לא לתת לתלמידים רשימות של מילות קישור אלא לזמן לתלמידים עיסוק רלוונטי בנושא בשעה שהם קוראים וכותבים.

היא הפריחה, אך בו בעת מצוין כי המשטרה נמנעת ממרדפים על אף האופנועים שברשותה.

אולם לכל בעיה יש פתרון. לכן טוען כי יש להציב דרישות גבוהות של מיומנויות נהיגה ואימון, בקרב מבקשי רישיונות המשאית. יתרה מזאת, הכותב קורא לרשות השופטת להתאים את רמת הצניסה לרמת הסכנה, תוך הפצלת סקציות מנהלתיות שימנעו את זכות הנהיגה מצעדי תנועה. הצעות אכיפה נוספות נותן גלנטי במאמרו "בלמן אמיתי". הנ"ל מצוין כי משטרת ישראל מפתחת שיטת אכיפה אלקטרונית, שבמסגרתה מתוצר צעדי תנועה בעת ביצוע הצעירה. צ"פ הכותב תוק יממה מצת ביצוע הצעירה, נשלח אל הצעדין דו"ח הכולל את צילום הצעירה והלמנה לדיון. גלנטי מוסיף ואומר כי אמצעי האכיפה הם אוטונומיים ובכוחם לתעד צעירות מהירות, אי שמירת רווח, נהיגה באור אדום וצקיפה בפס לבן. במאמרו הנוסף "בורחים מן המסוק", מצוין גלנטי (1995) אמצעי אכיפה פוטנציאלי בדמות אופנועים כבדים השייכים למשטרה. אך בו בעת מסתייג הכותב ואומר, כי המשטרה נמנעת מצטיית שימוש באחרון מטעמי בטיחות.

שמות המאמרים:

לין אוריאל, (מצריב 1996). דמנו הותר כחוק
גלנטי יצקוב, (מצריב 1996). בלמן אמיתי
גלנטי יצקוב, (מצריב 1995). בורחים מן המסוק

- א. בסיכום מופיעים פועלי הבעה שונים (לדוגמה, טוען). העתיקו מתוך הטקסט לפחות ארבעה פועלי הבעה שונים.
- ב. יש בטקסט דוגמה אחת לשימוש בדיבור ישיר. העתיקו אותה מן הטקסט.
- ג. בסיכום יש פיסות מידע המוסכמות על הכותבים.
  1. העתיקו שתי דוגמאות.
  2. באילו ניסוחים השתמשו בטקסט לציון המידע המוסכם/ המשותף?
- ד. מדוע כמעט בכל פעם שמוזכר שמו של אחד הכותבים מופיעה השנה בסוגריים?

למורה: הצעה לתשובות על שאלות א-ד

- א. פועלי הבעה: מצביע, מחליק בדעה, מפנה אצבע מאשימה, מבסס, מצוין, סבור, מטיף אחריות, טוען. (אפשר לרשות בין פועלי הבעה ניטרליים לבין פועלי הבעה מצריכים. הרחבה בעניין זה, ראו מאמר של רולנר, תש"ס, הנספח)
- ב. דומה לשימוש בדיבור ישיר: הכותב מצוין: "הרשויות הנ"ל אינן פועלות באופן מספק למימור התופעה" (פסקה 2)

1.1 פיסות מידע מוסכמות

- דעה דומה מחליק יצקוב גלנטי (1995) אשר במאמרו "בורחים מן המסוק", מפנה אצבע מאשימה אל עבר האופנועים שלטענתו מתפרצים כבדים ונוהגים במהירויות מופרזות (פסקה 1)
- גלנטי (1995) אף הוא מטיף אחריות על אולגת היד של המשטרה (פסקה 2)

2.d בדעה דומה מחזיק; אף הוא מטיף

ניש דרכים שונות לביטא מידע מוסכם על הכותבים השונים, אפשר לבקש מהתלמידים להציג חלופות נוספות)

ד. גלנטי כתב שני מאמרים, ולכן היה צורך לציין בכל פעם את השנה של המאמר של הרלוונטי.

הצרה: מומלץ לקחת טקסטים של תלמידים, ולהחונן באילו אמצעים לשוניים הם השתמשו בטקסטים שהם צמט כתבו.

עוצרים ומתבוננים בפעילויות 2 ו-3

בעקבות הפעילויות שבהן התנסיתם עד כה, כתבו שתי תובנות.

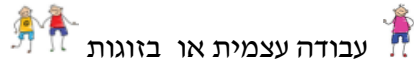
חומרים לתלקיט

1. טבלה מלאה
2. התובנות מן המשימות
3. משימה: תשובות א-ד לשאלות על דרכי המסירה

חלק ב – עיר תחת קניון

פעילות 4 מתנסים במטלה המשלבת מיזוג מידע

עבודה עצמית או בזוגות

מטרה: הכיתות שבהן אין לתלמידים משה, אפשר להקריין את הסרטון במקרן הכיתה.⁷

קראו את המאמר עיר תחת קניון, התבוננו בגרפיטי, צפו בסרטון, קראו את התרשים שלפניכם, ובצעו את המטלות שאחריהם.

עיר תחת קניון⁷

ירדנה שאול, פנים 21, 2002

הקניונים בישראל ובעולם הפכו סמל של חברת הצריכה, כוח מניע שלה וגם תחום שבו באים לביטוי חולייה וההתמכרות לה. בישראל מייצג אזור חיפה את התרחקות הקניונים ממרכז העיר והיותם עוד מרכיב של איצדק חברתי

התגברותה של תרבות הצריכה

אמריקניזציה, גלובליזציה, חומריות וקניון הפכו מילים נרדפות לתרבות הצריכה. ססמאות כמו "אמור לי מה יש לך ואומר לך מי אתה" נשענות על מערכת סמלים, סימנים ודימויים שמקנה מערכת השיווק והפרסום לחפצים, כדי למוכרם. השימוש ברגשות כדי למכור, כדי לעורר תחושה של שמחה, אושר, התפעמות, שלווה ואפילו אהבה כתוצאה מרכישת מוצר, הופך את היחיד ואת החברה כולה למטרה שיווקית.

כשאנחנו רוכשים מכונית, אנחנו למעשה לא קונים מכונית כי אם תחושה של חופש, עוצמה, יתרון. הטלפון הסלולרי אינו אמצעי תקשורת אלא חבר. אנו מוצאים את עצמנו נסחפים למעגל קסמים של צריכת מוצרים וסחורות שאין לנו בהם צורך ממשי, רק כדי להיות "חלק מ", כדי להיות In.

כאן נכנס הקניון לתמונה. הקניון המודרני הוא אחד מסמליה המרכזיים של תרבות הצריכה. מרחבים רוויים מרכזי קניות מאפשרים לנו בחירה גדולה יותר ונגישות קלה, אך עם זאת הם תורמים לזיהום אוויר גדול יותר בשל שימוש אינטנסיבי במכונית הפרטית, לבזבזנות, לצורך לעבוד קשה יותר והרבה יותר כדי לצרוך יותר, ולבדלנות חברתית.

הקניון מסמל את תרבות הצריכה המערבית, ששולט בה סממן השפע. הקניון הפך למותג, למקדש של חברה היפר-צרכנית. הוא מקדש את כל מה שאפשר לקנות בכסף, הוא מציע איך-ספור אפשרויות צריכה, הוא יוצר תחושה של אסקפיזם⁸ מהעולם האמיתי ומציאות דמיונית, הוא מוביל אותנו לעולם אחר, סטרילי, אגדתי, הוא לוקח אותנו למסע של צבעים, קולות וניחוחות שאנחנו

7 המאמר עובד לצורכי הפעילות. העיבוד מתבטא בעיקר בקיצורו.
8 נטייה לברוח מן המציאות, מאחריות, משגרת החיים וכד'

מעדיפים ללכת לאיבוד בהם.

הקניון הוא יצירה אמריקנית, כפי שארצות הברית היא המנהיגה והמובילה של חברת הצריכה העולמית. ההתייחסות לתרבות האמריקנית באירופה היא דואלית: קבלה ודחייה. מצד אחד אמריקה מסמלת את החירות ואת הדמוקרטיה, מצד שני - האמריקניזם מסמל את תרבות הצריכה ומעורר אצל רבים דחייה. האירופאים סבורים כי התרבות האמריקנית אינה אותנטית. זאת אף שאמריקה היא במרכז הבמה העולמית היום, בעוד אירופה מוצאת את עצמה מקבלת את השפעותיה של התרבות האמריקנית הפושטות בכל רחבי הגלובוס (Kross, 1996: 43-49, 162-172).

ישראל היא אחת המדינות המערביות שאימצה והפנימה את דפוס הצריכה האמריקני. לפיכך, אימוץ הקניון ותרבות הצריכה האמריקנית מלווה גם באימוץ השפה והסמלים האמריקניים. אנו נחשפים ליותר ויותר שמות של חנויות בשפה האנגלית: אייס, טוויס-אר-אר, סופר פארם, פיצה האט, ניו-פארם, אופיס דיפו, בלוקבסטר, מקדונלד'ס, הום סנטר, מגה ואחרים חדרו לשפתנו עד כי נדמה לפעמים שהיו כאן מאז ומעולם.

צמיחת הקניונים

קניון פירושו מרכז קניות. מקום, שבמקור נועד לספק מגוון מוצרים וסחורות בצורה נוחה, תחת קורת גג אחת, בבעלות אחת, עם חניה נרחבת (Dawson, 1983:1). תופעת הקניונים החלה בצפון ארה"ב בשנות הארבעים והתעצמה עם גבור תופעת הפירוור⁹, הבעלות על הרכב הפרטי, הגידול בהכנסה הפנויה, ובעיות חניה במרכזי הערים. הקניון נוסד כדי לתת מענה לאותו חתך אוכלוסייה שהתרחק ממרכזי הערים אל הפרוורים ונזקק למקום קרוב או נגיש לקניות. היוזמות נבעו ממניעים עסקיים כלכליים.

מספרם הרב של הקניונים והצביון הדומה של כולם ("ראית אחד ראית את כולם") הובילו למלחמת הישרדות קשה ביניהם, עד כי היום, כשליש ממרכזי הקניות בצפון אמריקה נתונים בסכנת סגירה. מאמצי ההישרדות הובילו לשינוי התמהיל במרכזי הקניות. יותר שטח בתוכם מוקדש היום לפעילות פנאי, נופש ובידור.

מערך השיווק מתמקד באטרקציות למשיכת פלחי שוק מגוונים. מופעים, להקות זמר, קונצרטים, תצוגות אופנה והרצאות הם רק חלק ממגוון הפעילויות המוצע לילדים, בני נוער, מבוגרים וקשישים. מכוני ספורט, ספריות ציבוריות, גלריות, מסלולי גולף וביילארד (למשוך גברים) מסכי צפייה ענקיים ועוד פונקציות רבות אחרות מושכות קהל. "תיירות קניונים" הפכה לאמצעי חשוב במשיכת קהל יעד רחוק שאינו מגיע במכונית, אלא בטיסה.

עם התרחבותן של הערים והגידול באוכלוסייתן, פחתה נגישותה של כיכר העיר המרכזית. היא גם לא יכלה לספק עוד את כל צורכי האוכלוסייה שגדלה. כך נוספו לה מוקדים מסחריים אחרים במערך העירוני. לכאורה, הקניון מחליף את כיכר העיר המסורתית, אותה כיכר שאליה באו כדי לקנות, אבל לא רק. לכיכר באו בני מעמדות שונים, אנשים רצו לראות ולהיראות, שם הובעו

⁹ המעבר ממרכזי הערים לפרוורים

דעות, שם ניתנו מופעי הבידור, שם רוכזו בתי הקפה והמסעדות, שם היה אפשר לשבת ולהסתכל על הקהל הגדול בלי צורך להסביר.

אותה כיכר עגולה הועתקה למבנה הפנימי של הקניון. בהשאלה אפשר לומר כי הקניון עצמו הוא אותה כיכר עיר, שאליה באים לאו דווקא לקנות דבר מה, אלא לפעמים סתם לראות ולהיראות. אך למעשה, אין תהליך של חברות בקניון. המוני אנשים חולפים זה על פני זה, אך הם עסוקים בעצמם, בצורכיהם וברצונותיהם. ההתבדלות כמעט מוחלטת וחיכוך, אם נוצר באקראי, הוא עם אלה שאנו מכירים מכבר, או לצורך פונקציונלי.

הקניון הוא "עולם בתוך עולם", הוא מספק "סביבה סטרילית" כך שהעולם האמיתי נשאר בחוץ. הקניון הוא ביטוי לרחוב העירוני האידיאלי, הוא מציג אותו פֶּיפה יותר, זוהר יותר, נקי יותר. מזג האוויר בו נוח תמיד - לא חם בקיץ ולא קר בחורף. העצים תמיד ירוקים, המעברים בוהקים מניקיון, האוויר אינו מזוהם ממכונניות חולפות. הקניון מספק למעשה "מציאות על", Hyper Reality, בועה, שאנו נכנסים אליה מרצון, אך היא נעלמת ברגע שעזבנו את הקניון.

בד בבד עם היות הקניון מקום נוח לקנייה, אנו עדים לנהירה אליו לא רק לשם כך. מבחינה מסוימת הפך הקניון למוקד עלייה לרגל. קידוש תרבות הצריכה מתבטא לא רק בהגעה אליו למטרות שונות, אלא גם באלמנטים פיזיים ארכיטקטוניים הטבועים בו, ושאלים מהיכלי קודש ובמיוחד מכנסיות. החללים הגבוהים, עמודי השיש, כותרתם המעוטרת, התקרה השקופה והעגולה המאפשרת את כניסתו של האור האלוהי, הציר הליניארי (הקווים) המרכזי שנחתך בצורה אופקית ומזכיר צורה של צלב, החלונות מתחת לכיפה העגולה שמקושטים ומזכירים ויטראז'ים, כל אלה ועוד מקנים לו לכאורה נופך של היכל קודש (שאל, 2001 בתוך: אוניברסיטת חיפה **אקדמי אקטואלי**).

הקשתות, האור, החלל הגבוה, מוכרים מכנסיות ומסגדים. המבנה הפנימי של הכנסייה תוכנן בכוונה להעניק חוויה דתית ולהעצים את הרגשות בעת פולחן. לפיכך, הניגוד בין האלמנטים במבנה הקניון ששאלים ממבני דת, לבין הפונקציה שהוא ממלא כמרכז נוח לביצוע קנייה, מעצים את פולחן/תרבות הצריכה.

השפעתם של הקניונים על אורחות החיים בארצות הברית ובמדינת ישראל

כאמור, תופעת הקניונים בישראל היא ביטוי להשפעה תרבותית צפון אמריקנית. כשם שאימצנו את הג'יינס, הקוקה-קולה והמזון המהיר, כך אימצנו את הקניון ואת תרבות הצריכה והחיים בתוכו. חדירת התופעה החלה בראשית שנות השמונים, עם פתיחתו של קניון איילון במטרופולין תל אביב. אף כי התופעה החלה במרכז, היום הבכורה נתונה לעיר חיפה וסביבתה הקרובה.

ריבוי מרכזי הקניות ושטחי המסחר, החפיפה בתחום השפעתם, התמהיל הזהה כמעט בכלום, והנגישות הרבה אליהם הובילו למאבק הישרדות. המלחמה ניטשת לא רק על כיסו של הצרכן אלא גם על זמנו הפנוי (שאל, 2000).

מערך השיווק והפרסום אינטנסיבי מאוד: תכניות שבועיות לכל קניון מתפרסמות דרך קבע בעיתונות המקומית, ברדיו, בשיווק ישיר בתאי הדואר שלנו, באינטרנט, על לוחות המודעות ובשלטי חוצות. כולם קוראים לנו לבוא כי יש מבצעים מיוחדים ופעילויות מגוונות: הצגות

ומופעים לילדים, הרצאות למבוגרים, מפגשים מהסוג הנשי, תערוכות אמנים, ירידי לבוש ומזון, מופעים מוזיקליים, סדנאות יצירה, צעדת קניונים ועוד.

כך, יותר ויותר תופס הקניון את מקומו של המתנ"ס השכונתי/קהילתי. משהגענו לקניון, המשימה היא להשאיר אותנו שם כמה שיותר זמן. "זמן שווה כסף", ככל שתהליך החשיפה שלנו גדול יותר, כך תתאפשר הקנייה הבלתי מתוכננת. המתקפה היא על כל החושים, באמצעות מוזיקה, ריחות נעימים, צבעים, קולות וטעמים. אם לא די בכל אלה, מאגד הקניון בתוכו פונקציות מוסדיות וארגוניות שרגילים לראות במרחב העירוני, למשל מכוני כושר, מבני קופת חולים אזורית, בית משפט ועוד. למעשה, הסלוגן המוביל של קניון עזריאלי, "עיר תחת קניון", מתמלא תוכן עירוני מוסדי מגוון מיום ליום, בקניונים ברחבי הארץ. העירוב של מסחר, פנאי, ביזור ומשרדים הוא מפתח למשיכת קהל מגוון.

עם זאת יש לזכור כי הקניון כמוקד לפעילויות פנאי אינו ייחודי לישראל. זהו מודל חיקוי אמריקני שהפך לתופעה כלל-מערבית. קניות הן פעילות הפנאי השנייה בחשיבותה בצפון אמריקה. אף שראשונה היא צפייה בטלוויזיה, מרבית התכניות מעודדות קניות, הן באמצעות פרסומות הן בתיאור מודלים של רמות חיים. ססמאות כגון "נולדתי לקנות" Born to Shop, "אני קונה משמע אני קיים" I shop therefore I am, (Goss, 1993) "קנה עד שתיפול" Shop until you drop מעידות על חשיבותה ועל חריפותה של התופעה.

שטיפת המוח בפרסומות ומערך שיווקי מתוחכם מגבירים את הצריכה. אך תחושת הריקנות הולכת וגוברת, התא המשפחתי מתפורר בשל חובות ותחושה שחפצים מחליפים אנשים, הפערים החברתיים גדלים וההשלכות החברתיות והסביבתיות מתעצמות.

מיקוד המערכת השיווקית באופן מתוחכם ומקצועי לעבר ילדים ובני נוער מכשירה את הדור הבא של הצרכנים. למעשה, יש כאן תהליך של הפיכת אזרחים לצרכנים. אתה "שווה", אתה "קול", אתה מקובל, אם אתה צורך מוצר מסוים או לובש מותג מסוים. אחרת, אתה "בחוץ". כתגובה לצרכנות היתר והחומרנות שהפכו לסגנון חיים, יותר ויותר אנשים עוברים לסגנון חיים פשוט יותר, נטול צרכנות מוגזמת, ויותר אנשים מודעים לצורך בהתמקדות בתא המשפחתי. ארגון מחאה נגד תרבות הצריכה והשפעותיה, בשם Adbusters, "מכסחי הפרסומות", הוקם לפני כעשור בקנדה והוא יוזם פעילויות נגד התופעה והיבטיה ההרסניים, תהליך הגלובליזציה וצריכת היתר. החלום הגדול הוא להפיץ פרסומות לא מסחריות דווקא בטלוויזיה המסחרית. כחלק מהפעילות הזו הוכרז לפני שבע שנים על "יום ללא קניות", בכל רחבי העולם, ביום האחרון של חודש נובמבר. המטרה היא להימנע מקנייה במשך 24 שעות, להבין שקנייה אינה ציווי אלא בחירה.

ביבליוגרפיה

- טווימן, ג. (2002), עשרה לקחים רוחניים שלמדתי בקניון, אופוס הוצאה לאור בע"מ.
שאול, י. (2002), "קניון בקניון: הקמת הגרנד קניון בואדי רושמייה בחיפה", עיונים בניהול משאבי טבע וסביבה כתב עת בין תחומי בנושאי סביבה ומשאבי טבע כרך א' חוברת 2, אוניברסיטת חיפה, הפקולטה למדעי החברה, החוג לניהול משאבי טבע וסביבה, עמ' 123-136.
שאול, י. (2001, 5) בתוך, אוניברסיטת חיפה. אקדמי אקטואלי "צרכנות חברה וסביבה" (קלטת וידאו).
שאול, י. (2000), "מאבק השרדות בחיפה", הארץ, נדל"ן, עמ' 2.

שאו, י. (1994), הקניון כמתחרה במער: עמדותיהן של רשויות התכנון בחיפה בשנים 1958-1994, עבודת גמר המוגשת כמילוי חלק מהדרישות לקבלת התואר מוסמך, אוניברסיטת חיפה.

1998, (The Consumer Society Myths & structures, SAGE Publications.

Bocok, R. (1993, (Consumption, Routledge, London.

Cahill, M. (2001, "The Implications of Consumerism For the Transition to a Sustainable Society," Social Policy & Administration, Vol. 35, No. 5, pp. 627-639.

Chaney, D. (1996, (Lifestyles, Clays Ltd, St Lves PLC, Great Britain.

Dawson, John. A. (1983, (Shopping Centre Development, Longman Inc, New York.

Dittmar, H. (1987, (The Social Psychology of Material Possessions: To Have or to be, Brighton Harvester Wheatsheaf.

Dominguez, J., Robin, V. (1992, (Your Money Or Your Life Transforming Your Relationship With Money & Achieving Financial Independence, The New Road Map Foundation.

Goss, J. (1993, "The Magic of the Mall: An Analysis of Form, Function, and Meaning in the Contemporary Retail Built Environment," Annals of the Association of American Geographers, Vol 83, No.1, pp 18-47.

Kephart, W. M. (1982, (Extraordinary Groups: The Sociology of Unconventional Life-styles, 2nd end, St Martin's Press, New York.

Kross, R. (1996, (If You've Seen One You've Seen the Mall, Europeans and American Mass Culture, University of Illinois Press.

Lasn, K. (1999, (Culture Jam How To Reverse America's Suicidal Consumer Binge-And Why We Must, William Morrow and Company, Inc.

[Affluenza] videorecording / producers, John de Graaf, Vivia Boe ; writer, John de Graaf Seattle, WA : KCTS Television/Bullfrog films, 1997

גרפיטי

קנה עד שתקרוס:
גרפיטי של אמן
הרחוב בנקסי
המוחה נגד תרבות
הצריכה

Shop until you
drop

[צפייה בסרטון](#) העוסק בסוגיית הקניונים במדינת ישראל.

קריאת תרשים

מדינת הקניונים: 75 מרכזים מסחריים בשטח של 740 אלף מ"ר ייפתחו בתוך חמש שנים בישראל

הנתונים מתוך דה מרקר, המוסף הכלכלי של הארץ 5.1.2010

בעקבות הקריאה והצפייה

כתבו סיכום המשלב בין המאמר, הגרפיטי, הסרטון והתרשים. בסיכומכם הציגו את המאפיינים של הקניונים בעולם ובארץ ואת השפעותיהם על האדם ועל הסביבה.

הכינו טבלה לשם מיזוג. לשם בניית הטבלה בצעו את הפעולות שלהלן.

- כתבו תבחינים לטבלה.
- השמיטו מהטקסט את פיסות המידע שאינן עוסקות באפיונים של הקניונים ובהשפעותיהם.
- הקפידו על ייחוס פריטי המידע לכותבים מהמקורות השונים המופיעים במיזוג.
- ארגנו את המידע כטקסט העומד בפני עצמו, כך שקורא שלא קרא את המקור, יוכל להבין את התוכן הנדרש במטלה.
- כתבו טקסט לכיכר ומקושר עלפי כל השלבים שביצעתם.

מאפייני הקניונים	מאמר	גרפיטי	סרטון	תרשים
השפעות הקניונים	מאמר	גרפיטי	סרטון	תרשים

חומרים לתלקיט

1. המאמר ובו סימון החלקים שבוצעה בהם השמטה
2. טבלה מארגנת לשם מיזוג
3. גרסה ראשונה מוקלדת של כתיבת המיזוג

 למורה: מומלץ לבקש מהתלמידים להקליד את הסיכום בבית, ולהעלות אליכם באמצעות הדוא"ל או באמצעות מסמך שיתופי.

משימה

 עבודה בקבוצות של 4-5 תלמידים
כל קבוצה מקבלת חמישה טקסטים ששמות כותביהם הושמטו, בוחרת את הטקסט הטוב ביותר וכותבת מה היו שיקולי הבחירה שלה.

 למורה: חשוב להקפיד שתלמידים לא יקבלו את הטקסטים שהם עצמם כתבו.

במליאה

 דיון: מה הופך טקסט ממזג למיטבי?
הקרנת הטקסטים הנבחרים, ובחירה של שלושת הטקסטים הטובים ביותר.

 למורה: תוכלו להקליד את שיקולי הדעת שלכם בבית ולהעלותם לאתר בית הספר.

פעילות אישית - שכתוב

- בעקבות הפעילות כל תלמיד ישכתב את הטקסט שכתב ויגיש למורה.

- כל תלמיד יציין לצד הטקסט המשוכתב שלושה עניינים שהחליט לשנות בגרסה הסופית בעקבות הפעילות.

חומרים לתלמיד

- שיקולי הבחירה לתוצר המיטבי
- טקסט משוכתב של הסיכום הראשוני
- שלושה עניינים שהתלמיד שינה בעקבות הפעילות

עוצרים ומתבוננים

בעקבות המטלות כתבו מה היה קל? מה היה קשה? מה למדת על עצמך כתלמיד?

הצעה להערכת התוצר הסופי

מהם כלי הבקרה המאפשרים לבחון את איכות המיזוג?

- מומלץ להיעזר בכלי הערכה המציג מרכיבים מרכזיים לבקרת איכות המיזוג.

מרכיבים מרכזיים להערכתו של מיזוג מידע

- השמטה – הפחתת מידע שאינו חיוני למטרת הסיכום
- הכללה – ניסוח מכליל של מידע משותף מהטקסטים השונים והימנעות מחזרה על אותם רעיונות מפי כותבים שונים
- הבניה – בנייה מחודשת של הטקסט על פי מטרות המיזוג
- שמירה על מהימנות למקורות המידע
- הימנעות מהעתקה גורפת של חלקים גדולים ממקורות המידע השונים
- אזכור מקורות המידע בגוף הטקסט
- שימוש בדרכי מסירה שונות, כגון דיבור ישיר, דיבור עקיף והסגרים
- שימוש מדויק בפועלי הבעה
- רישום ביבליוגרפי על פי המוסכמות האקדמיות

הערות כלליות

- אפשר לבחון את המרכיבים הללו על פי סולם הערכה הכולל ארבע רמות (בכלל לא --- במידה רבה מאוד).
- אפשר לנסח את המרכיבים הללו בצורה של שאלות.
- לדוגמה: האם/ באיזו מידה השמיט הכותב את המידע החיוני למטרת המיזוג.
- בעת ההוראה אפשר לבחור בכל פעם כמה רכיבים ולהתמקד בהם.
- לצד המרכיבים הללו חשוב להתייחס לאיכות הכתיבה מבחינת אוצר המילים, סגנון הכתיבה והתקינות הלשונית.

 לפניכם מחוון שסייע לכם להצריק את הלימודה היחידת בהוראה הזאת. המחווון אינו מחווון אנרי, המתאים לכל מטלות הלימוד, אלא נבנה ככלי ייעודי להצרכתה של היחידה הזו.

מצורף ליחידה עם איליון אקסל שקלף עליכם באילוי הפרטים ובחיסוף הציון. ההיכרות מוכיחה
 בטבלה, וצריך לסמן באיליון 1 או 0. כל היתר מחוסף באופן אוטומטי.

דף בקרה לגרסה השנייה של הסיכום הממוזג

תבחינים	יש ✓	אין x
1		הושמט המידע שאינו רלוונטי למטלה.
2		נכתב מידע המשותף למקורות שבבסיס המטלה.
3		נמצאים בטקסט רכיבי התוכן¹⁰ שלהלן: רכיב תוכן 1 מאפייני הקניון מאמר הגדרה של התופעה הנדונה
		1. סמל של תרבות הצריכה: מאמר + סרטון
		2. "עולם בתוך עולם" מאמר
		3. עיר תחת קניון מאמר + סרטון
		4. ארכיטקטורה מאמר
		5. ריבוי מרכזי הקניות מאמר + סרטון + תרשים
		6. מלחמת הישרדות מאמר + סרטון
		רכיב תוכן 2 ההשפעות על האדם 1. התמכרות לתרבות הצריכה מאמר + גרפיטי
		2. בריחה למציאות דמיונית מאמר
		3. ניכור מאמר
		רכיב תוכן 3 ההשפעות על הסביבה 1. השפעה על הדאון טאון = מע"ר מאמר
		2. זיהום אוויר (שימוש אינטנסיבי במכוניות)
4		הטקסט נבנה על-פי רצף הגיוני
5		יוחסו פרטי מידע לכותבים. אוזכרו מקורות המידע בגוף הטקסט לפי הכללים המקובלים ¹¹ .
6		שימוש בדרכי מסירה מגוונות ¹²
7		שימוש בפועלי הבעה מתאימים ¹³

¹⁰ רכיבי התוכן משתנים כפוף למטלה. על המורה לכתוב את פריטי התוכן הנדרשים לכל מטלה.

¹¹ לדוגמה, (שאול, 2002)

¹² דרכי מסירת הדיבור: דיבור ישיר, דיבור עקיף, הסגר

¹³ כגון טוען, סוקר, משווה, מדגים, מתאר, מצביע, מוסר, מדווח, מונה, מגדיר, ממיין, מסווג, מוכיח, מתווכח, דן, משכנע, מציע, חושב, סבור, מייחס, מוסיף, מציג, מחזיק בדעה, מפנה אצבע מאשימה, מבסס, מציין, סבור, מטיל אחריות

ביבליוגרפיה

רוזנר, ר' (תש"ס). [השימוש בפועלי הבעה בסיכום לסוגין, איגרת מידע מ"ז](#), עמ' 42-58.

גדיש, ר' ורפאלי ר' (1996). **זברים ככתבם** : המאמר העיוני, דרכי קריאה וכתובה, ירושלים : משרד החינוך המנהל הפדגוגי, עמ' 243-286.